

Cornel OSADCII,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

VIZIUNI CONCEPTUALE PRIVIND INDIVIDUALIZAREA EXECUTĂRII PEDEPSEI CU ÎNCHISOAREA

Rezumat

Pentru ca rolul educativ al penitenciarului să se facă simțit este necesară asigurarea unui climat în care să se poată afirma pedagogia reeducării. Individualizarea executării pedepsei presupune individualizarea acțiunii educative. Etapa inițială în desfășurarea muncii de reeducare o constituie cunoașterea condamnatului. Sursele primare de informare le constituie dosarul personal al condamnatului. Baza individualizării măsurilor educative o constituie dialogul între educator și condamnat. De o deosebită utilitate sunt și discuțiile educatorului cu condamnatul și membrii săi de familie. De asemenea, procesul educativ desfășurat în perioada executării pedepsei trebuie continuat și după liberare.

Cuvinte-cheie: individualizare, condamnat, penitenciar, deținut etc.

Rummary

In order to perceive the educational role of the penitentiary institution it is necessary to ensure a positive environment for the reeducational pedagogy. The individualization of the punishment execution supposes the individualization of the educational action. The first step of the reeducation work is to know the condemned. The primary informational sources are the files of the convicted person. The basis of the individualizing the educational methods is the dialogue between the condemned and pedagogue. A very important method is the discussion of the pedagogue with the convicted and his family. The educational process must be continued after the convicted person executed his punishment.

Keywords: individualization, convict, penitentiary, detainee, etc.

Introducere. Pe fondul problemelor care interesează opinia publică – prevenirea săvârșirii de infracțiuni – regimul de detenție mediază doar funcția represivă a închisorii ca măsură de constrângere, cu terapia individualizării ca axiomă în executarea pedepsei ca mijloc de reeducare. Reacția condamnatului la stimulii specifici mediului penitenciar, însoțiți de caracteristicile mediului penitenciar și cu un coeficient minim al valorii de stimulare este neutră și poate căpăta forme specifice de apărare.

De aceea regimul de detenție are ca rezultat un efect de ansamblu printr-o serie de privațiuni impuse de mediul penitenciar, de lipsa libertății, de supravegherea condamnatului și a deplasărilor, de disciplina impusă și privarea de orice relație emoțională, schițând bilanțul unui anacronism persistent.

Astfel, din cele expuse anterior putem deduce că individualizarea administrativă sau individualizarea executării pedepsei cu închisoarea este cea mai adevărată, cea mai reală și precisă, deoarece studiul judecătorului este relativ scurt și incomplet, operând pe lângă elementele reale și cu prezumția, așa încât individualizarea juridică este aproximativă. În

opoziție cu aceasta individualizarea executării pedepsei cu închisoarea este precisă, reală, fiindcă se sprijină pe observația nemijlocită și continuă a naturii infractorului.

Conținut de bază. Problema individualizării pedepsei nu este de dată recentă, termenul căpătând o largă circulație în urma publicării în 1898 a lucrării lui R. Saleilles, intitulată „L' individualisation de la peine” [1, p. 36.].

Unul din principalele principii ale ramurilor de drept din ciclul juridico-penal este principiul individualizării pedepsei. Astfel, acest principiu se realizează în normele dreptului penal odată cu stabilirea pedepsei (instanța de judecată determină tipul și cuantumul pedepsei); normele dreptului procesual-penal prescriu o stabilire minuțioasă a circumstanțelor cauzei penale, care au o importanță deosebită la evidența particularităților individuale ale persoanei, pentru a fi aplicată o pedeapsă echitabilă; în normele dreptului execuțional-penal este fixată ordinea și condițiile individualizării pedepsei în timpul executării (ispășirii) ei.

Definirea conceptului de individualizare a fost conturată de către legiuitor prin tehnica juridică, și anume la stabilirea și aplicarea

pedepselor drept instrumente de adaptare a condamnatului la mediul penitenciar.

Individualizarea pedepsei este operațiunea de adaptare a pedepsei în raport cu fiecare infracțiune și cu fiecare infractor în vederea realizării scopului său preventiv-educativ prevăzut de lege, constituind un principiu de bază al dreptului penal [2, p. 453].

Cu toate că pentru a exprima procedura de fixare, de stabilire a pedepsei sunt utilizați termeni ca: dozare, proporționalitate, individualizare etc., care exprimă mai mult sau mai puțin cuprinzător conținutul acestei operațiuni, în materia executării pedepsei, termenul „individualizare” este fără echivoc. Individualizarea executării pedepsei sau individualizarea administrativă, cum i se mai spune, constituie o etapă în realizarea raportului juridic și nu o simplă recepțiune a noțiunii de individualizare.

Astfel, în teoria dreptului penal se vorbește [3, p. 79], de obicei, despre trei forme de individualizare a pedepselor, și anume:

– individualizarea legală – se referă la ansamblul normelor de drept penal, privind criteriile de individualizare a pedepsei pentru fiecare infracțiune în parte;

– individualizarea judecătorească – constă în stabilirea de către instanța judecătorească a pedepsei pentru fiecare caz în parte, între limitele prevăzute de lege, ținând seama de pericolul social pe care-l prezintă fapta săvârșită și infractorul, precum și de împrejurările care agravează sau atenuază răspunderea penală;

– individualizarea administrativă sau punerea în executare a pedepsei cu închisoarea de către instituțiile penitenciare – care se referă la modalitățile concurente în care se execută pedeapsa aplicată de instanță [1, p. 36].

Aceste trei etape ale individualizării pedepsei urmează o succesiune logică, ele decurgând una din cealaltă. Pe parcursul celor trei etape ale individualizării pedepsei întâlnim elemente comune care vizează scopul pedepsei, și anume prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, apărarea împotriva infracțiunilor precum și apărarea valorilor sociale enumerate în legislația penală art. 2 CP al RM.

Cu referire la cea dintâi, în literatura juridică s-a arătat că, în cadrul său, adaptarea pedepselor este înfăptuită de către legiuitor, în însuși momentul elaborării legii penale, prin stabilirea felului și limitelor pedepselor, precum și a măsurii în care acestea pot fi modificate sub influența cauzelor de agravare sau de atenuare.

După părerea noastră, ceea ce în mod curent se desemnează prin expresia „individualizare legală” nu este, în esența sa, o individualizare propriu-zisă. Dacă individualizarea constă în „operațiunea de adaptare a pedepsei și a executării ei la cazul individual și la persoana infractorului, în așa fel încât să se asigure aptitudinea funcțională și realizarea scopului ei” – adică în adecvarea pedepsei la o anumită faptă concretă și la un infractor concret, care, el, cu personalitatea lui, trebuie reeducat, atunci operația de individualizare nu poate fi decât o operație *post delictum*, care în mod necesar trebuie să se efectueze, în integralitatea sa, după ce fapta a fost săvârșită și constatăta judecătorește. Atâta vreme cât nu s-a săvârșit încă o infracțiune și nu există răspundere penală, nu se poate vorbi de o individualizare a pedepsei, în sensul propriu al acestei noțiuni, căci lipsește atât obiectul supus operației de adaptare (sanțiunea concretă), cât și unul dintre elementele față de care trebuie să se înfăptuiască adaptarea (infracțiunea, cu gradul său de pericol social concret propriu). De aceea, credem, individualizarea pedepselor poate fi numai judiciară și administrativă.

Fără îndoială că stabilirea, prin lege, a unui cadru legal de sancțiuni, atât generale, cât și speciale, pentru fiecare infracțiune în parte, a unor cauze de modificare a pedepsei, a unor mijloace și criterii de individualizare constituie baza legală indispensabilă a individualizării sancțiunilor de drept penal, dar, în sistemul pedepselor relativ determinate, ea nu se poate identifica cu însăși operația de individualizare a acestora. Legea operează numai asupra unor entități abstracte, pe când individualizarea, așa cum chiar acest termen o arată, este legată de o faptă concretă și de un infractor concret; or, privitor la acestea, numai judecătorul și organele administrației penitenciare pot face

constatări și aprecieri; ceea ce înfăptuiește legiuitorul este doar organizarea, prin lege, a individualizării judiciare și administrative; el nu poate decât să pună la dispoziția judecătorilor și administrației penitenciare bazele individualizării, fără să îndeplinească el însuși vreo operație de individualizare.

Individualizarea judiciară. Este cea de-a doua etapă de realizare a individualizării răspunderii penale, fiind realizată, în principal, de către instanța de judecată dar și de către celelalte organe judiciare, în subsidiar. Ea reprezintă prima adaptare a răspunderii penale la infractorul privit ca o entitate vie, nu ca o abstracțiune.

Pentru a facilita realizarea individualizării judiciare a răspunderii penale, s-au stabilit anumite criterii, consacrate ca atare prin lege, de care judecătorul trebuie să țină seamă în procesul de aplicare a unei sancțiuni concrete persoanei care se face vinovată de săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte prevăzute de legea penală. Acestea au un caracter obligatoriu, trebuind să fie avute în vedere împreună, toate (nu doar unele dintre ele) [4, p. 161]. Potrivit art. 75 CP al RM, „persoanei recunoscute vinovate de săvârșirea unei infracțiuni i se aplică o pedeapsă echitabilă în limitele fixate în Partea specială a Codului penal și în strictă conformitate cu dispozițiile Părții generale a Codului penal. La stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia”. Luând în considerare acești factori, instanța de judecată asigură echitatea sentinței pronunțate. Anume în legătură cu realizarea principiului individualizării tipul și quantumul pedepsei poate fi diferit pentru persoanele care au săvârșit infracțiuni omogene. Concomitent, acesta va contribui și la realizarea principiului echității.

Prin individualizarea executării pedepsei sau individualizarea administrativă se presupune operațiunea de individualizare, efec-

tuată de organele administrative de executare a pedepsei, privește executarea pedepselor și se realizează prin adaptarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate în raport cu conduita condamnaților în locurile de executare a pedepselor [5, p. 48]. Individualizarea administrativă poate privi nu numai regimul de executare, dar și durata executării efective a pedepsei, prin substituirea, de exemplu, a pedepsei cu închisoarea cu liberarea condiționată sau cu alte forme de executare sau prin amnistie sau grațiere.

Individualizarea pedepsei, prevăzută de normele dreptului penal, nu numai că precede individualizarea executării pedepsei după timp, dar și constituie o bază pentru prima. Cu toate acestea, ele se deosebesc una de alta.

Cât privește raportul în care se află individualizarea judiciară față de cea administrativă, el este revelat de rolul ce se recunoaște în înfăptuirea acestei din urmă operații judecătorului și organelor administrative de executare a pedepselor.

Într-un sistem îmbrățișat îndeosebi de reprezentanții școlii pozitivistice, dar care încă constituie obiect de preocupare denumit al „pedepselor” sau „sentințelor nedeterminate” se susține că, prin hotărârea de condamnare la privațiune de libertate, instanța fie nu trebuie să determine deloc durata pedepsei (nedeterminare absolută), fie trebuie să o determine numai prin stabilirea unui maxim peste care detenția nu poate fi prelungită, sau a unui minim, înainte de executarea căruia cel condamnat nu poate fi pus în libertate (nedeterminare relativă), timpul deținerii efective urmând a fi stabilit de organele administrative de executare. În justificarea acestei teze care acordă organelor administrative de executare un rol principal în opera de individualizare s-a arătat îndeosebi că, pentru a putea conduce la reeducarea infractorului, pedeapsa trebuie adaptată naturii mai mult sau mai puțin periculoase a fiecărui infractor și factorilor care au concurat la antrenarea acestuia pe calea ilicitului penal; or, cum în momentul judecății este foarte greu, dacă nu chiar imposibil, a cunoaște personalitatea fiecărui infractor și a stabili intensitatea cu care fiecare dintre multiplele cauze

ale criminalității a acționat asupra lui, rezultă că, în acel moment, nu poate fi cunoscut nici cuantumul reacției represive necesare pentru a se înfăptui opera de reeducare; o asemenea cunoaștere devine accesibilă doar organelor de executare a pedepsei, care, pe parcursul detenției, pot decela nemijlocit influența acesteia asupra mentalității, deprinderilor și caracterului celui condamnat. Criticii sistemului pedepselor nedeterminate au arătat însă că, așa cum este dificil să se precizeze durata detenției necesare în momentul judecății, tot atât de greu este ca ea să fie stabilită pe parcursul executării, căci personalul penitenciar, oricât de specializat ar fi, va putea deseori să se înșele, fie luând supunerea prefăcută a unui infractor pervers și ipocrit drept corijare, fie atribuind gesturile de revoltă ale unui condamnat reeducat unei adânci perversități; dar, înainte de orice, s-a relevat că adoptarea acestui sistem ar echivala cu o gravă abatere de la principiul egalității pedepsei și că, în locul arbitrariului judecătoresc abolit s-ar introduce arbitrariul administrativ, expunând pe condamnat bunului-plac, incapacității și chiar incorectitudinii organelor penitenciare [3, p. 80-82]. Astfel, individualizarea executării pedepsei se înfăptuiește prin intermediul modificării măsurilor de pedeapsă (limitarea drepturilor) și aplicării mijloacelor de corijare în funcție de comportamentul condamnatului. Așadar, după cum se observă, individualizarea pedepsei ca principiu este parte componentă a sistemului de principii, atât a dreptului penal, cât și a dreptului execuțional-penal.

În legislația execuțional-penală a Republicii Moldova individualizarea ca principiu de bază a executării pedepsei cu închisoare este inclusă în art. 164 care este bazat pe particularitățile individuale ale personalității condamnatului, adică mijloacele de corectare trebuie să se aplice în funcție de caracterul prejudiciabil al infracțiunii comise, personalitatea condamnatului, precum și comportamentul lui [6, p. 17]. Acest principiu se realizează pe calea modificării statutului condamnatului în funcție de comportamentul lui, ca exemplu, aplicarea măsurilor de sancționare și de stimulare, transferul condamnatului dintr-un

regim în altul etc. [7, p. 8].

Faptele penale se comit în împrejurări diferite, de infractori diferiți, ca personalitate, mediu de proveniență, nivel de instruire etc.

Rolul de principiu de bază al individualizării în executarea pedepsei este determinat de cerința obiectivă a raportării măsurilor și mijloacelor care compun conținutul pedepsei la individualitatea umană; asprimea care nu ține seamă de deosebiri anihilează pedeapsa ca rezultat pozitiv al dreptului.

Atunci când instanța hotărăște asupra cuantumului pedepsei cu închisoarea, pe lângă gradul de pericol social pe care îl prezintă fapta și făptuitorul și împrejurările care atenuează sau agravează răspunderea penală, are în vedere și ceea ce se va petrece cu infractorul pe timpul executării pedepsei și abia atunci stabilește cuantumul pedepsei. Pe de altă parte, administrația penitenciarului cere obligații de a lua toate măsurile legate pentru ca să asigure producerea transformărilor în conștiința condamnaților. Astfel, am putea concluziona că între aplicarea pedepsei și executarea ei există o legătură indisolubilă, iar pedeapsa aplicată nu se execută în același mod de către toți condamnații decât în linii generale [1, p.37].

Concluzii. Luând în considerare conceptele privind individualizarea executării pedepsei cu închisoarea în literatura juridică de specialitate putem defini această categorie juridică ca fiind ansamblul măsurilor de corijare, reeducare și resocializare a condamnaților realizate prin intermediul activității instituțiilor și organelor care asigură executarea pedepselor penale, în cadrul sistemului penitenciar autohton, legate de schimbarea statutului juridic al condamnaților, reieșind din personalitatea condamnatului, comportamentul lui, gradul prejudiciabil al infracțiunii comise, prevederile dreptului execuțional-penal privind normele regimului de detenție și în conformitate cu principiile corespunzătoare ale pedagogiei penitenciare a mijloacelor și metodelor de corectare.

Referințe bibliografice

1. Zidaru P., Drept execuțional penal Ed. PRESS Mihaela, București, 1997.
2. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M., Drept penal, Partea generală, V.I., Ed. Cartier Juridic, Chișinău, 2005.
3. Daneș Șt., Papadopol V., ediția a II-a, Individualizarea judiciară a pedepselor, Ed. Juridică, București, 2002.
4. Dobrinioiu V., Pascu I., Drept penal. Partea generală, București, 1992.
5. Bulai C., Drept penal român. Partea generală, vol. II, Casa de Editură și Presă „Șansa”, București, 1992.
6. Уголовно–исполнительное право, под ред, Селиверстова В.И., из. ”Юриспуденция,, , Москва, 2002.
7. Городинец Ф.М., Малинин В.Б., Смирнов Л.Б., Спицнадель В.Б., Уголовно-исполнительное право, Санкт-Петербург, 2000.
8. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985-XV din 18.04.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009.
9. Carp S., Osadci C., Rusu O., Drept execuțional penal, Chișinău, 2007. 447 p.
10. Codul de executare al Republicii Moldova. nr. 443-XV din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al R. Moldova nr.34-35/112 din 03.03.2005.
11. Statutul executării pedepsei de către condamnați aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 583 din 26.05.2006. În: Monitorul Oficial nr. 91-94/676 din 16.06.2006.
12. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova Cu privire la aprobarea Concepției reformării sistemului penitenciar și Planului de măsuri pe anii 2004-2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar, nr. 1624 din 31.12.2003. În: Monitorul Oficial al RM nr. 13-15/101 din 16.01.2004.
13. Regulile europene pentru penitenciare. – Recomandarea Nr. R (87)3 adoptată de Comitetul Miniștrilor Consiliului Europei la 12 februarie 1987 – în cea de-a 404-a ședință a miniștrilor deputați. În: Culegere de acte normative și internaționale în domeniul penal. Volumul I. Revista de științe penale. Supliment, 2007. Concept de coordonare: Igor Dolea, Victor Zaharia. 608 p.